

Streszczenie rozprawy

„WISŁA I JEJ DOPIŁY WY W SYSTEMIE BEZPIECZEŃSTWA PRZECIWPOWODZIO WEGO W LATACH 1945–2000”

Rozprawa dotyczy historii powodzi i ochrony przed nimi w dorzeczu Wisły w okresie 1945–2000. Przedstawia różnorodne aspekty: przyrodnicze, społeczno-polityczne i ekonomiczne. Ukazuje, w jaki sposób formowała się ochrona od zjawisk powodziowych. Prezentuje również jej znaczenie w historii PRL i III Rzeczypospolitej. Podstawę źródłową badań stanowiły materiały urzędów centralnych i lokalnych odpowiadających za ochronę przeciwpowodziową. Do najważniejszych należały archiwalia Archiwum Akt Nowych (zespoły Centralnego Urzędu Gospodarki Wodnej, Ministerstwa Rolnictwa i Reform Rolnych, Ministerstwa Żeglugi i Gospodarki Wodnej), Archiwum Narodowego w Krakowie (zespoły administracji wodnej w Małopolsce) oraz Archiwum Ministerstwa Środowiska (akta Głównego Komitetu Przeciwpowodziowego).

W pierwszej części pracy chronologicznie zaprezentowano przebieg wybranych zjawisk powodziowych. Ich wybór jest zgodny z podstawową klasyfikacją powodzi na roztopowe, opadowe, zatorowe i sztormowe (te występują poza dorzeczem Wisły, więc nie były prezentowane), a także umiejscowiony jest w specyficznych kontekstach historycznych. Kolejne fragmenty pracy w sposób problemowy ukazują proces formowania czynnej i biernej ochrony przeciwpowodziowej. Przedstawiono proces powstania instytucji odpowiedzialnych za walkę z powodzią, a także okoliczności budowy wybranych zapór, zbiorników i wałów przeciwpowodziowych. Kolejna część pracy opowiada o kształtowaniu innych elementów systemu osłony przeciwpowodziowej: prawie wodnym, ubezpieczeniach, ochronie środowiska oraz magazynach sprzętu przeciwpowodziowego. Następna część omawia rolę Wojska Polskiego w walkach z problemem powodzi. Prezentowane są zasady udziału wojska i konkretne przykłady uczestnictwa w akcjach przeciwpowodziowych. W rozprawie umieszczono także rozważania na temat reakcji społecznych na problematykę powodziową. Do najważniejszych elementów tych fragmentów należą wspomnienia z przebiegu wezbrań i akcji pomocy poszkodowanym. Rozważano także miejsce problematyki ochrony od powodzi w kontekście historii PRL. Ostatnia część rozprawy prezentuje różne aspekty tzw. „powodzi tysiąclecia” w 1997 r. w celu ukazania jak transformacja ustrojowa wpłynęła na ochronę przeciwpowodziową.

Prowadzone badania zrekonstruowały przebieg wybranych powodzi z okresu PRL z uwzględnieniem aspektów politycznych i społecznych. Ukazały również historię kształtowania ochrony przeciwpowodziowej oraz zależność kierunków jej rozwoju od kolejnych etapów historii PRL. Wykazano, że ochrona przeciwpowodziowa nie była traktowana priorytetowo, a niekiedy raczej propagandowo. Z kolei immanentne cechy socjalizmu jak centralne planowanie, permanentne problemy z zaopatrzeniem, postępujące ogólne zubożenie czy biurokracja sprawiały, że z biegiem lat system ochrony przeciwpowodziowej nie był rozwijany właściwie. Tymczasem przemiana ustrojowa nie sprawiła, że stan ochrony radykalnie się poprawił. Sytuacja ekonomiczna państwa była zbyt słaba, aby w ciągu kilku lat nadrobić zaległości z okresu kryzysu gospodarczego w ostatniej dekadzie PRL. Samorządność, której brak w paraliżował funkcjonowanie państwa, w pierwszych latach III Rzeczypospolitej był w fazie przeobrażeń. III Rzeczpospolita „odziedziczyła” system ochrony powodziowej po PRL w sferze technicznej oraz organizacyjnej praktycznie w całości i nie potrafiła go ulepszyć. Transformacja ustrojowa sprawiła doprowadziła jednak do zniesieniu cenzury, uwolnieniu obiegu informacji oraz badań i wprowadzeniu kontroli społecznej rządzących. Dzięki temu, obraz ochrony przeciwpowodziowej w III Rzeczypospolitej w stosunku do PRL uległ całkowitej przemianie.

mgr Arkadiusz Majewski